

Geschiedenis op straat: Potsdamer Platz

Het plein dat maar geen plein wil worden

[Achtergrond](#) - 27 april 2010 - Auteur: Katja Geelhoed

Potsdamer Platz veranderde de afgelopen 20 jaar van een braakliggend stuk niemandsland in een door gerenommeerde architecten volgebouwd plein. Het ligt midden in Berlijn, maar het echte stadsleven lijkt hier maar niet te willen doordringen.

De overkapte binnenplaats van het gebouwencomplex Sony Center op Potsdamer Platz heeft iets weg van een wellnessoord. Terwijl mensen door grote zonnebrillen en digitale camera's naar het tentvormige dak kijken, worden op een filmdoek beelden getoond van ijsschotsen en vissen. Daarbij klinkt rustgevende loungemuziek.

Hoe anders was deze buurt in de jaren twintig van de vorige eeuw, toen kunstenaars samenkwamen in café Josty. Potsdamer Platz was toen ook al geen echt plein, maar een druk verkeerskruispunt. Hier stond een van de eerste stoplichten van Europa. Het was veel meer dan nu een plek met rafelranden: er waren niet alleen restaurants en variétéclubs, maar ook dames van lichte zeden.

Tussen toen en nu is Potsdamer Platz jarenlang een braakliggende vlakte geweest. In de Tweede Wereldoorlog was een groot deel van het plein en het aangrenzende gebied door de geallieerden tot puin gebombardeerd. Wat er nog over was, verdween vrijwel geheel in de jaren dat Berlijn een gedeelde stad was.

'Todesstreifen'

De Duits-Duitse grens liep dwars over Potsdamer Platz. Aan de oostzijde maakte de DDR-autoriteiten het terrein na de bouw van de Muur leeg. Hier lag tot de val van de Muur een metersbrede *Todesstreifen* - een strook die DDR-grenswachten continue onder schot hielden - die moest voorkomen dat Oost-Duitsers naar het Westen vluchtten.

Aan de westzijde kocht het West-Berlijnse stadsbestuur de stukken grond op. De ruïnes werden om veiligheidsredenen afgebroken. Het gebied werd grotendeels vrijgehouden voor een stadssnelweg die er nooit is gekomen. In de loop der jaren vestigden zich hier provisorisch souvenirverkopers en eettentjes. Voor de toeristen, die hier op uitzichttorens klommen om over de Muur te kijken. Potsdamer Platz was een stuk niemandsland midden in de stad geworden.

Dat veranderde toen de Muur viel. Het gebied rond Potsdamer Platz werd van stadsrand ineens stadskern. Er ontstond een unieke situatie. Midden in deze metropool van internationaal formaat lag een enorme vlakte die kon worden bebouwd.

Het kostte niet veel moeite om investeerders te vinden. Bedrijven als Daimler-Benz (nu Daimler AG) en Sony vestigden zich hier maar al te graag. Moeilijker was het de bebouwing te regisseren, waarbij het grootste twistpunt was óf de invulling van het plein wel moest worden geregisseerd.

Het stadsbestuur, met voorop de stedenbouwkundig directeur Hans Stimman, wilde een herstel van de 19e-eeuwse stad: geen torenflats naar Amerikaans model, maar een compacte, Europese stad, waar het leven zich afspeelt op straten en pleinen.

Luchtkussens

Veel critici zagen deze beperking als een gemiste kans. Onder hen ook de Nederlandse architect Rem Koolhaas, die zelfs wegliep uit de jury voor de invulling van Potsdamer Platz. Maar hoe verhit de discussies ook waren, gebouwd werd er. De stadsplanners moesten wel nogal eens water bij de wijn doen om de investeerders te behouden. Zo werd het winkelgebied Potsdamer Platz Arkaden geen open straat, maar op verzoek van Daimler AG overdekt.

In een mum van tijd veranderde het niemandsland in een landschap met

hijskranen, dat al gauw de “grootste bouwput van Europa” werd genoemd. Weer klommen toeschouwers omhoog om over Potsdamer Platz uit te kijken. Miljoenen mensen bezochten de rode infobox die op 8 meter hoogte was neergezet op het aangrenzende Leipziger Platz om te zien wat er tot stand kwam.

Op de kale vlakte verrees het ene na het andere bouwwerk. De laatste resten van de oorspronkelijke bebouwing, het Weinhaus Huth en twee zalen van het Esplanade Hotel, werden geïntegreerd in het nieuwe plein. De Kaisersaal van het hotel werd zelfs met luchtkussens 75 meter verplaatst en opgenomen in het Sony Center.

De hijskranen zijn verdwenen. De infobox is weg. De bezoekers kijken niet meer vanaf uitkijkposten naar beneden maar vanaf de grond omhoog. Naar de overweldigende torens die Hans Kollhoff, Helmut Jahn en Renzo Piano ontwierpen en die voor Berlijnse begrippen zo hoog zijn dat ze alsnog on-Europese wolkenkrabbers worden genoemd.

Mensen zitten op de terrassen en een straatmuzikant drumt aan de voet van de replica van Berlijns eerste verkeerslicht. Er is leven op straat, maar écht lijkt het leven op en rond het steriele Potsdamer Platz met zijn gemaakte rust maar niet te worden.

Katja Geelhoed is historica en werkt als freelance researcher voor onder meer de VPRO. Zij verblijft regelmatig in Berlijn.

Afbeelding 2: Potsdamer Platz in 1975. Bron: Edward Valachovic (Wikimedia Commons)

Afbeelding 3: De Potsdamer Platz tussen 1890 en 1905. Bron: Library of Congress (Wikimedia Commons).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3082/geschiedenis-op-sstraat-potsdamer-platz>